

שבט התשע"ח

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

השראת השכינה בעם ישראל

לפרשת משפטים (על פי שיעור של הרב תמיר גרנות)

1. שמות כ"ג כ-כג:

(כ) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי: (כא) השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: (כב) כי אם שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את איביך וצרתי את צרריך: (כג) כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והחתי והפרזי והפנעני החוי והיבנסי והכחדתי: שמות כ"ה ח:
2. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".
3. במדבר י" לה
4. "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך..."
5. שמות ג' יב:

"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" שמות ו' ו-ו:
6. "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים... ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים... והבאתי אתכם אל הארץ..." שמות ג' יז:
7. "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש" שמות ט"ו יג-ז:
8. נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוח קדשך... תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני-י פוננו ידך. שמות י"ח ח:
9. "הר האלוקים" שמות י"ט ה:
10. "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" שמות כ"ד יב:
11. "עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצווה..." שמות כ' כ-כב:
12. (כ) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם: (כא) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עלי את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך: (כב) ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית פי חרבך הנפת עליה ותחלה: שמות ט"ו יג-ז:
13. "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך" שמות כ"ג ט:
14. "ולא יראו פני ריקם" שמות כ"ג יז:
15. "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'" שמות כ"ג יט:
16. "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך" שמות ל"ב לב-לה, שמות ל"ג א-ה:
17. (לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת: (לג) ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי אמחננו מספרי: (לד) ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם: (לה) ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן: (א) וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה: (ב) ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הפנעני האמרי והחתי והפרזי החוי והיבנסי: (ג) אל ארץ זבת חלב ודבש פי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך: (ד) וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו: (ה) ויאמר ה' אל משה אמר אל בני ישראל אתם עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך..."

שראו אומות העולם הריח של קטורת מתמר ועולה מתוך המשכן, ידעו שנתרצה להם הקב"ה.

23. תנחומא פקודי י"א:

ואימתי נאמר לו למשה לעשות את המשכן? ביום הכפורים. לפי שעלה משה להר ג' פעמים ועשה שם מאה ועשרים יום, משה בסיוון שעלה לשם עד יום הכפורים שהוא עשרה בתשרי. ואותו היום נאמר "וינחם ה'" (שמות לב:יד) על מעשה העגל, אותו היום אמר לו "סלחתי כדבריך" (במדבר יד:כ) ואותו היום נאמר לו "ועשו לי מקדש" (שמות כה:ח) ובו ביום אמר לו "וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו" (שם לד:ט) - היום הזה תנחילנו סליחה לדורות; ובו ביום אמר לו הקב"ה "כי ביום הזה יכפר עליכם" (ויקרא טז:ל) ועשו את המשכן בחדווה ובשמחה.

24. ספורנו על פרשת מזבח האדמה:

קודם לחטא העגל, תיכף אחר מתן תורה, לא היו ישראל צריכים לכל אלה למען השרות שכינתו בתוכם, ולא נצטוו על עשיית משכן וכליו וכוהניו ומשרתיו, ולא על שום קרבן לחובת צבור או יחיד כלל, זולתי אחר מעשה העגל, כאומרו יתברך "כי לא דַּבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צְוִיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עוֹלָה וְזֹבַח" (ירמיה ז' כב), אבל הודיעם אז תיכף שאינם צריכים לכל אלה ולשום אמצעי להשרות שכינתו בתוכם, ולא התחייבו לשום זבח ולא משכן וכלי. ואמר שאם יתנדבו עולות ושלמים, יספיק מזבח אדמה, ואמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי", והוא כל מקום שיקרא באמת בית אלהים, כענין בתי מדרשות וזולתם, "אבוא אליך וברכתך". וכל אלה באר תיכף אחר מתן תורה... ולא הגיד דבר ממצות משכן וכליו ועבודותיו ומשרתיו כלל, אבל בנה מזבח והקריבו הבכורות עולות ושלמים בלבד, ועליהם כרת הברית... אמנם אחר חטאם בעגל, גם כי בתפלת משה בחירו נעתר לשאת חטאתם ולהשרות שכינתו בתוכם, על כל זאת אמר "ועשו לי מקדש וכו'" ולא באופן אחר כי לא השיבה כלל אל מדריגת מעלתם שהיו בה קודם.

25. רמב"ן על שמות כ כא-כג:

"מזבח אדמה תעשה לי..." ועל דעת רבותינו (במכילתא כאן) במזבחות שהם הנעשים במשכן ובמקדש הזכיר מצות המזבחות באדמה ובאבנים, לאמר שיעשו גם כן המזבחות לשם לבדו. ושם יזבחו העולות והשלמים, ולא לשדים על פני השדה, ובכל המקום אשר יזכירו את שמו יבא בכבודו עליהן לשכן שכינתו בתוכם ולברך אותם...

וטעם "ואם" ("ואם מזבח אבנים תעשה לי") - במצות חובה, לומר אם יגיע הזמן שתזכו לרשת הארץ ולבנות לי מזבח אבנים בבית הבחירה, השמר שלא תבנה אתהן

17. ראב"ע (שמות ל"ג ב):

"ושלחתי לפניך מלאך" - לעזרך, ולא אמר "המלאך" הנודע כי השם בקרבנו"

18. הנצי"ב (העמק דבר ל"ג ב):

"ושלחתי לפניך מלאך". היינו מלאך מיוחד לראות צרכי ישראל. אבל אינו באופן שכתוב בפרשת משפטים "הנה אנכי שולח מלאך לפניך" (כג:כ). דשם הכוונה דה' הולך לפניהם ומלאך עמו, ואם כן הי' אסור לבקש מהמלאך מאומה כ"א לה'. וזה הי' קשה בעיני העם. על כן אמר ה' שיהא המלאך מיוחד באופן שלא יהא השכינה עמו.

19. רש"י (שמות כ"ג כ):

"הנה אנכי שולח מלאך" - כאן נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם (שמות לג:ג) כי לא אעלה בקרבך.

20. הרמב"ן (שמות כ"ג כ):

והתשובה לפי הדעת הזאת, כי הגזרה ההיא לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (להלן לג:טז) "ונפלנו אני ועמך", ואמר (שם י"ז) "כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם", ועוד אמר (שם לד:י) "וראה כל העם אשר אתה בקרבנו". אבל, לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה:יג-יד) "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי".

21. רש"י על הפסוק "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות" (שמות ל"א יח):

"ויתן אל משה" וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה: מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"י? בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. "לדבר אתו" - החוקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים".

22. תנחומא פקודי ו':

"אלה פקודי המשכן משכן העדות" (שמות לח:כא). עדות לכל באי העולם שנמחל להם על מעשה העגל. למה הדבר דומה? למלך שנשא אישה והיה מחבבה. כעס עליה והלך לו; היו שכנותיה אומרות "שוב בעליך אינו חוזר לך". לימים בא, ונכנס עמד בפלטרין ואכל ושתה עמה, ועדיין שכנותיה לא היו מאמינות שנתרצה לה, ומתוך כך ראו ריח בשמים עולה מן הבית ידעו הכל שנתרצה לה. כך הקב"ה, חבב את ישראל ונתן להם את התורה וקרא אותם "ממלכת כהנים וגוי קדוש" (יט:ו). לאחר ארבעים יום סרחו; אמרו הגוים "שוב אינו חוזר עליהם". עמד משה ובקש רחמים ואמר לו "סלחתי כדבריך" (במדבר יד:כ) אמר משה "מי מודיע לאומות?" אמר ליה "ועשו לי מקדש" (כה:ח). כיון

גזית, שתחשוב לעשות כן למעלת הבניין. ודעת ר"א שהמצווה על מזבח הברית שבסדר ואלה המשפטים (להלן כד:ד).

26. רמב"ן על שמות כ"ה א :

כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצווה אותם על ידי משה קצת מצוות שהן כמו אבות למצוותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתייחד, וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה, וכרת עמהם ברית על כל זה; מעתה, הנה הם לו לעם והוא להם לאלוקים, כאשר התנה עמהם מתחלה "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה" (לעיל יט:ה), ואמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שם ו). והנה, הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם, ולכן צווה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצווה את בני ישראל. והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת (כה:כב)..

וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם "וישכון כבוד ה' על הר סיני" (כד:טז) וכתוב "הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו ואת גדלו" (דברים ה:כא), כן כתוב במשכן "וכבוד ה' מלא את המשכן" (להלן מ:לד), והזכיר במשכן שני פעמים "וכבוד ה' מלא את המשכן", כנגד "את כבודו ואת גדלו". והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני, וכמו שאמר במתן תורה "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה" (דברים ז:לו), כך במשכן כתיב "וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים" (במדבר ז:פט) ונכפל "וידבר אליו" להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו...

27. ויקרא כ"ו :

(יא) וְנִתְּתִי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם :
(יב) וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם :